

Mestermunka

Space-ality, illusztrációs kísérlet Lábán Rudolf térharmónia elméletére

Kifelé az időből, befelé a térbe...

lehet, hogy egyszer csak rátalálsz

*az észre.*⁶¹⁶

Pedagógiai pályámon, mindig is motoszkált bennem az alkotói ösztön, annak ellenére, hogy tanulmányaim során előadóművészek képeztek. A tanítás egy interaktív folyamat, melyben nem csak én adom át a gondolataimat, a visszajelzésekből új kérdések és új válaszok születnek. Ez a folyamat útkeresésre inspirál arra, hogyan tudom előcsalogatni a növendékeimből azt a kreativitást, ami a térben való mozgást a tiszta mozdulati kifejezéssel kommunikációvá tudja érlelni. A művészképzésben érdemes éles szemmel figyelni a növendékeket, kiből lehet előadóművész és kiből alkotó művész. Mivel szűk mezsgye választja el a kettőt, ez akár egy személyben is megtestesülhet. Mestermunkám egyik célja, hogy katalizálja a 'test' kreativitását, a téralakítás végtelen lehetőségei felé, aminek első lépcsőfoka a megismerés útja. Egri József festőművész szavaival élve:

*„Látottakat ismertté, az ismerteket tudottá, a tudottakat élménnyé, az élményeket magasztossá kell tennünk, hogy művészetet hozhassunk létre”*⁶¹⁷

A megismerés folyamatát a mozdulati tudatosságig vezető úton, számos tényező befolyásolhatja. Napjaink radikálisan megváltozott életmódja, jelentősen befolyásolja a gyerekek mentális és fizikai állapotát, idegrendszeri- és mozgásfejlődését, valamint a koordinációs képességeiket, melyek szoros összefüggésben állnak egymással. *„A mozgásfejlődés egy és osztatlan folyamat. Lefolyását akadályozhatjuk, de segíthetjük is. Segíteni azonban csak akkor tudjuk, ha ismerjük a születéstől a 10-12 éves korig lejátszódó mozgásfejlődési folyamatokat, azok jelentőségét az egészséges személyiség kialakulásában.”*⁶¹⁸ Az idegrendszeri éretlenségből adódó mozgásfejlődési és koordinációs problémák, számos terápiával fejleszthetők, amennyiben időben felismerik azokat. A táncoktatásban, a pedagógiai módszerek megválasztásában is figyelembe kell vennünk ezt a jelenséget, attól függetlenül, hogy milyen mértéket öltenek egyénenként ezek a problémák. A digitális eszközök túlzott használata alapvetően befolyásolja a mozgással töltött idő mennyiségét és a képzeletet. Ugyanakkor a digitális eszközök használatát a tapasztalati megismerés szolgálatába is lehet állítani a táncoktatásban is, mellyel a mozdulatokat különböző szemszögből értelmezhetjük – mint mozdulatot végző test, a térben nyomot hagyó és a teret alakító test -, és ezáltal növelhetjük a testtudatot. Ebben a tekintetben Lábán Rudolf után, Merce Cunningham és William Forsythe technikai eszközei új dimenziót nyitottak az oktatásban és az alkotásban egyaránt.⁶¹⁹

A mestermunka másik célja, a képi megjelenítés akár filmen, akár előadás formájában, ami megmutatja a tér alakításának sokszínűségét, annak ellenére, hogy egy bizonyos struktúrához igazodunk.

⁶¹⁶ Bertók László: *Firkák a szalmaszállra*, részlet

⁶¹⁷ Keresztúri Dezső: *Egri Breviárium*, Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatósága, Veszprém 1973.

⁶¹⁸ Király Tibor-Szakály Zsolt: *Mozgásfejlődés és a motorikus képességek fejlesztése gyermekkorban*, I. fejezet, Dialóg Kiadó, 2011.

⁶¹⁹ Megjegyzés: a Magyar Táncművészeti Egyetem művészképzésére újonnan bekerülő klasszikus balett évfolyamok növendékeit, 2017 óta minden tanév kezdetén, augusztus végén felméri a Báránnyelvi Fejlesztő és Terápiás Központ szakemberei, a szakemberek a mozgás- és idegrendszeri éretlenségeket vizsgálják. A felmérést követően – amennyiben szükséges – egy speciális korrekciós tréning keretén belül a növendékek fejlesztő foglalkozásokon vesznek részt. Az foglalkozások az idegrendszeri éretlenségek javítására, fejlesztésére koncentrálnak. A témával kapcsolatban részletesebben, Benedek Judittal és Bogáti Fannival közösen írt cikkben olvashatunk: Bogáti, F., Benedek, J., és Szitt, M.: *Korrekciós tréning a Magyar Táncművészeti Egyetem klasszikus balett szakirányának első évfolyamaiban*, *Tánc és Nevelés*, (Dance and Education), 2023., 4(1), 27–39. DOI: <https://doi.org/10.46819/TN.4.1.27-39>

Ezek a struktúrák az oktaéder, a hexaéder és az ikozaéder, melyben Lábán Rudolf térharmónia elmélete született. Az első geometriához kötődő mozgáskísérletem a felvételihez készített táncvideóm, a Luxumbra volt. Mindkét esetben olyan folyamatok foglalkoztattak, amik önmagukból indulnak ki és térnek vissza, mint az élet maga. Az 'élő' mozdulat tele van kifejezéssel, és talán a legősibb kapcsolata van a térrel. Ha a balett statikusnak tűnő pózaiban gyönyörködünk, a mélyen ott rejlenek az izmok összjátékából kirajzolódó finom spirálok, amik kiterjesztik a mozdulatot és körülötte lévő teret. Ez a dinamikai összjáték billent ki az egyensúlyból és áramlásával eléri a mozdulat csúcspontját, majd visszatér azért, hogy újabb erőt gyűjtsön a következő mozdulathoz. A szabadon hagyott áramlás olyan állapotot idéz elő, melyben a test-lélek-szellem feloldódik és megéli önmagát. A szabályos geometriai testekbe foglalt mozdulatok által egy teljesen narratíva mentes tánc születik, ami olyan tiszta, mint egy kristály. Így megvalósulhat a Lábán által elképzelt tiszta tánc, ahol a mozdulatok esztétikai minőségeket képviselnek.

A mestermunka gondolatában segítségemre volt Beke László témavezetőm, aki mindig bátorított az alkotás felé. A megvalósítás elkészítéséhez számos előzetes egyeztetésre és az előadóval történő, többszöri konzultációra volt szükség. Nagy örömeimre megtaláltam azokat a munkatársakat, akiknek sokat köszönhetek, mert alázatosan, minden szakmaiságukat latba vetve támogatták a mestermunka megszületését. Külön köszönöm, Varga Boglárka táncművésznék - aki maga is értő ismerője Lábán Rudolf térharmónia elméletének - , hogy azt a kissé száraznak tűnő, sziszifuszi, analitikus munkát elvégezte velem, amivel "felhangoltuk hangszerünket".

A mestermunka egy illusztrációs kísérlet, amelyben Lábán Rudolf térharmónia elméletéhez igazodva jelenítem meg a mozdulatsorokat, skálákat. A szabályos testek terében megvalósuló mozgás egy koncepció mentén halad, majd kiteljesedve birtokba veszi a kinezsférán túli teret. A térben feloldó mozdulatok szinte mindig fellelhető dinamikáját a tér pontjainak organikus összeköttetése adja. A szabályos test tere kitágul és elindít egy olyan folyamatot, ami a végtelenségig tágítható, de mindig visszatérhet önmagába. A megszülető mozdulatokkal megélhetjük a teret, mind érzékszerveinkkel, mint fizikai valónkkal.

A videódokumentáció két részből áll. Az első felében a szabályos testekben történő mozdulatokat láthatjuk (1-13. videó). A mozdulatok centrális és perifériális pályákon történnek, illetve a dimenzionális, diagonális és transzverzális pályákon. Az oktaéder és a hexaéder egymás duálisai, az ikozaéder különlegessége abban rejlik, hogy a benne megszülető mozdulatok rendkívül kifejezők a térirányok adta lehetőségekből adódóan. A videódokumentációban megjelenő tükröződések több nézőpont lehetőségét tárják a néző elé. Fontosnak tartottam a két irányból induló spirál beépítését a koncepcióba, melyekből a lentől felfelé kitáguló spirál a kezdetet, és az élet kiteljesedését jelenti, míg a fentről lefele irányba mozgó spirál a visszatérést, a megnyugvást szimbolizálja. A videódokumentációban szereplő utolsó filmben az előző filmekben látható mozdulatsorok esszenciája és térbeli kiterjesztése látható. A térspecifikus koreográfiában folyamatosan erősödő dinamikával uraljuk a teret, majd visszatérve egy önmagába visszaforduló spirállal jutunk el a kiindulási ponthoz, ami a folytonosságot, az életet rejti magában. A térben kiterjedő mozdulatok megtartják irányukat, jelezve egy nagyobb egység létét.

A koncepciót színpadi körülmények között élő előadásban bemutatva feltáruik egy újabb lehetőség. A színpad hátsó síkját vetítövásznonként kezelve, egy animáció segítségével megszüntethetjük a színpad doboz jellegét és ezzel kinyitjuk a teret az univerzum felé. Az animációban megjelenő ikozaéder képének folyamatos egyre kisebbé válásával azt az illúziót keltjük, hogy kirepül a csillagok közé. A koncepció zenei kísérlete is képviseli a szabályos testek szakrális jellegét, ami hangzásban a kristályok csilingeléséhez hasonló.

A mestermunka mellékleteiben a disszertációhoz összeállított mozdulatsorok Lábán-kinetográfiával elkészített lejegyzéseit tartalmazzák, melyeket Oláh Nóra, a Magyar Táncművészeti Egyetem művésztanára készített. Lábán Rudolf a lejegyzési rendszerét a *Schriftanz* nevű kétkötetes







kiadványban publikálta 1928-ban. Jelrendszere mára körülbelül kétezer jelből áll, és jelenleg a világon a legelterjedtebb, legáltalánosabban használt táncnotációs módszer.










A rendszer mai, általános értelmezése szerint, az úgynevezett főirányok egy gömb felosztása szerint 45° -ként követik egymást. A jelen disszertációhoz készített lejegyzésekben azonban a főirányok jelei nem ezeket az irányokat képviselik, hanem a lábáni térharmónia szabályos testeinek csúcsai által meghatározott irányokat: az úgynevezett dimenzionális (alap magas és mély, valamint a vízszintes elöl, hátul és oldalt) irányokat az oktaéder, a diagonális (rézsút magas és mély) irányokat a kocka, valamint a diametrális (elöl–hátul és oldalt magas és mély, valamint a vízszintes rézsút) irányokat az ikozaéder csúcsai.

A gyakorlatok elnevezéseiben szerepel, hogy a mozdulatsor melyik térharmonikus szabályos test, az oktaéder, a hexaéder vagy az ikozaéder meghatározta iránymodellt képviselik.

A mestermunka zenéjét Kócsó Péter szerezte, az operatőr Kállai Márton volt, a világítástechnikát Pogány Domokos biztosította. A felvétel a Magyar Táncművészeti Egyetem Ifj. Nagy Zoltán Színháztermében készült.

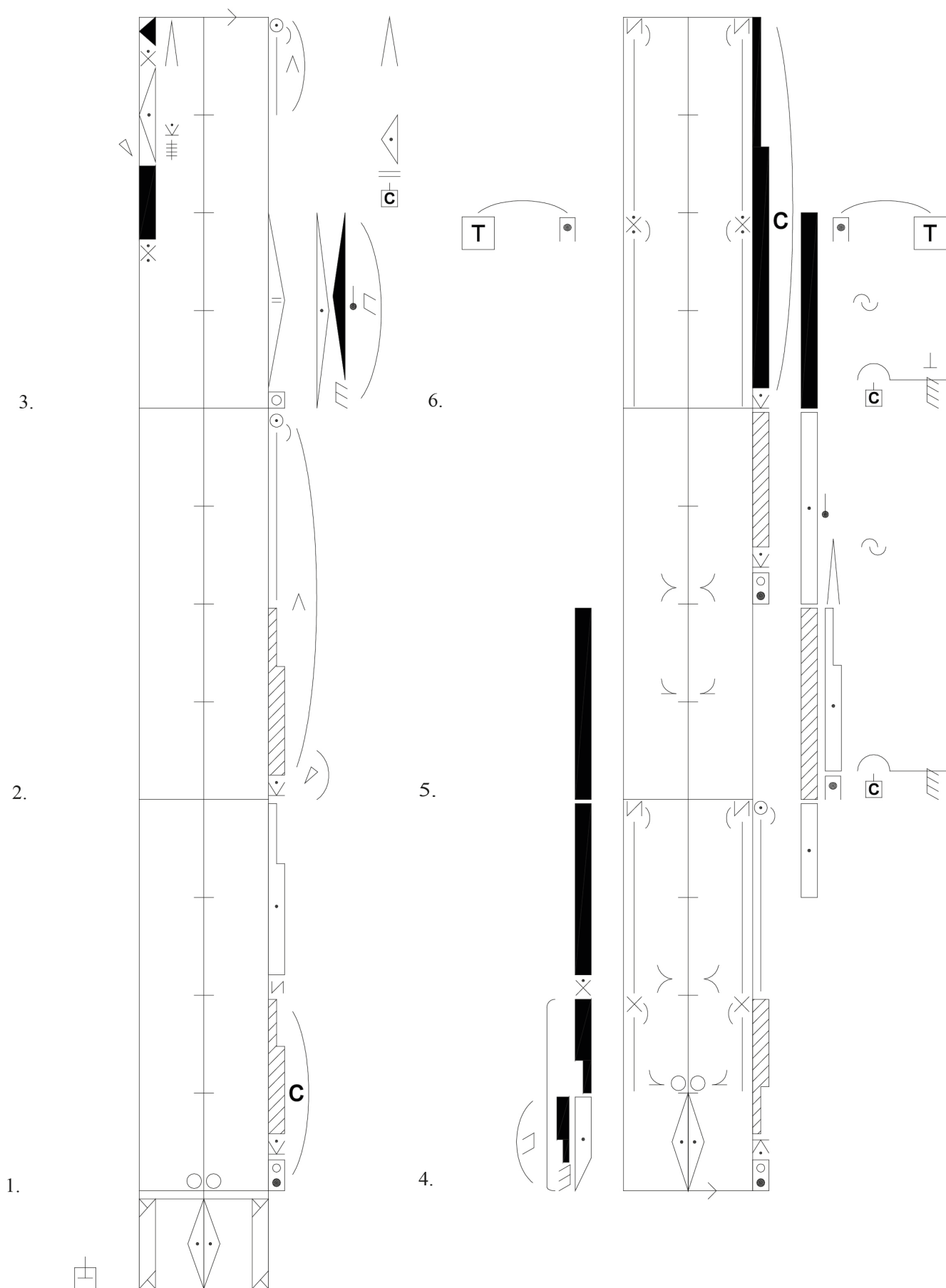
A Mestermunka videó dokumentációja ezeken a linkeken érhető el:

megnevezés	leírás	link	QR kód link
INTRO	Intro	https://youtu.be/EeVvd4KSd9k	
PPT1	Oktaéder centrális mozdulatsor	https://youtu.be/Ar-rQufflBI	
PPT2	Oktaéder perifériális mozdulatsor	https://youtu.be/6MdstOUCTnA	
PPT3	Oktaéder centrális és perifériális térben haladó mozdulatsor	https://youtu.be/AeXSSgUvnos	
PPT4	Hexaéder centrális mozdulatsor	https://youtu.be/CzdcO6ZHwNY	
PPT5	Hexaéder centrális és perifériális mozdulatsor	https://youtu.be/O6lvafQT0OY	

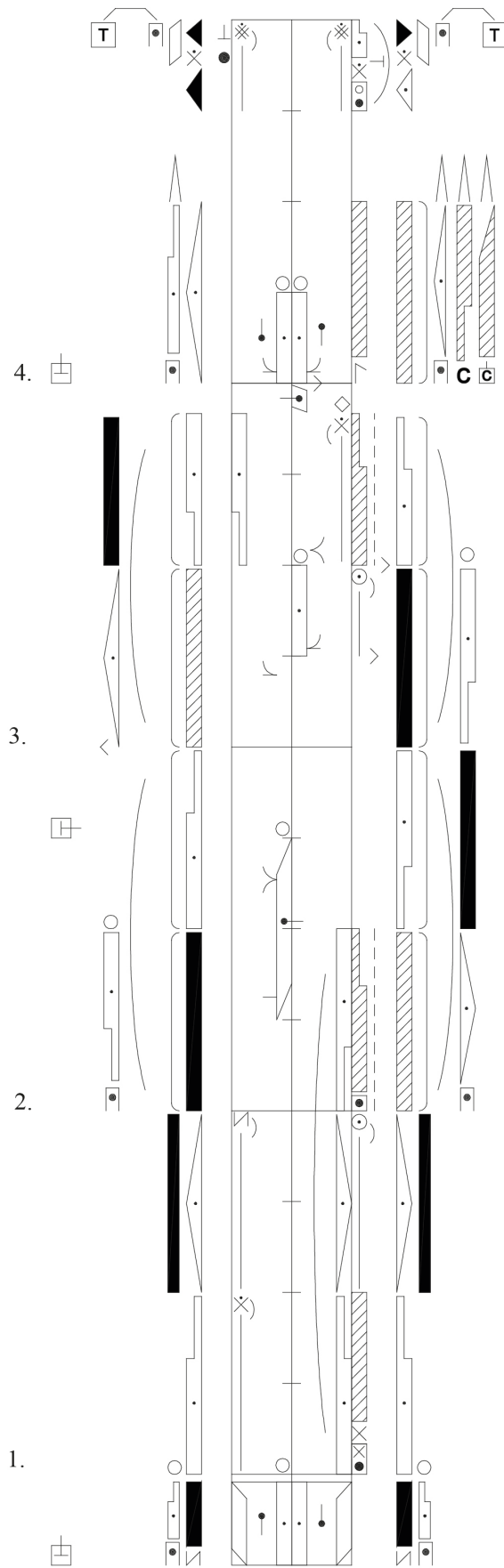
megnevezés	leírás	link	QR kód link
PPT6	Ikozaéder mozdulatsor vertikális síkba	https://youtu.be/3b0BGxq3YYA	
PPT7	Ikozaéder mozdulatsor saggitalis síkban	https://youtu.be/QjkUz6_Pdno	
PPT8	Ikozaéder mozdulatsor horizontális síkban	https://youtu.be/R6Yr0OruXMc	
PPT9	Twisted primary mozdulatsor	https://youtu.be/b6f4R3DbloM	
PPT10	Spirál mozdulatsor letről indítva	https://youtu.be/Wq65dje3KWw	
PPT11	Spirál mozdulatsor fentről indítva	https://youtu.be/bLJTirW_IZ4	
PPT12	A' skála mozdulatsor	https://youtu.be/GW_kym9b3yY	
PPT13	B' skála mozdulatsor	https://youtu.be/Fv6KJSWOkR8	
PPT14	„Space-ality”, illusztrációs kísérlet Lábán Rudolf térharmónia elméletére	https://youtu.be/MHlwMwffftWA	

A mestermunka mellékletei

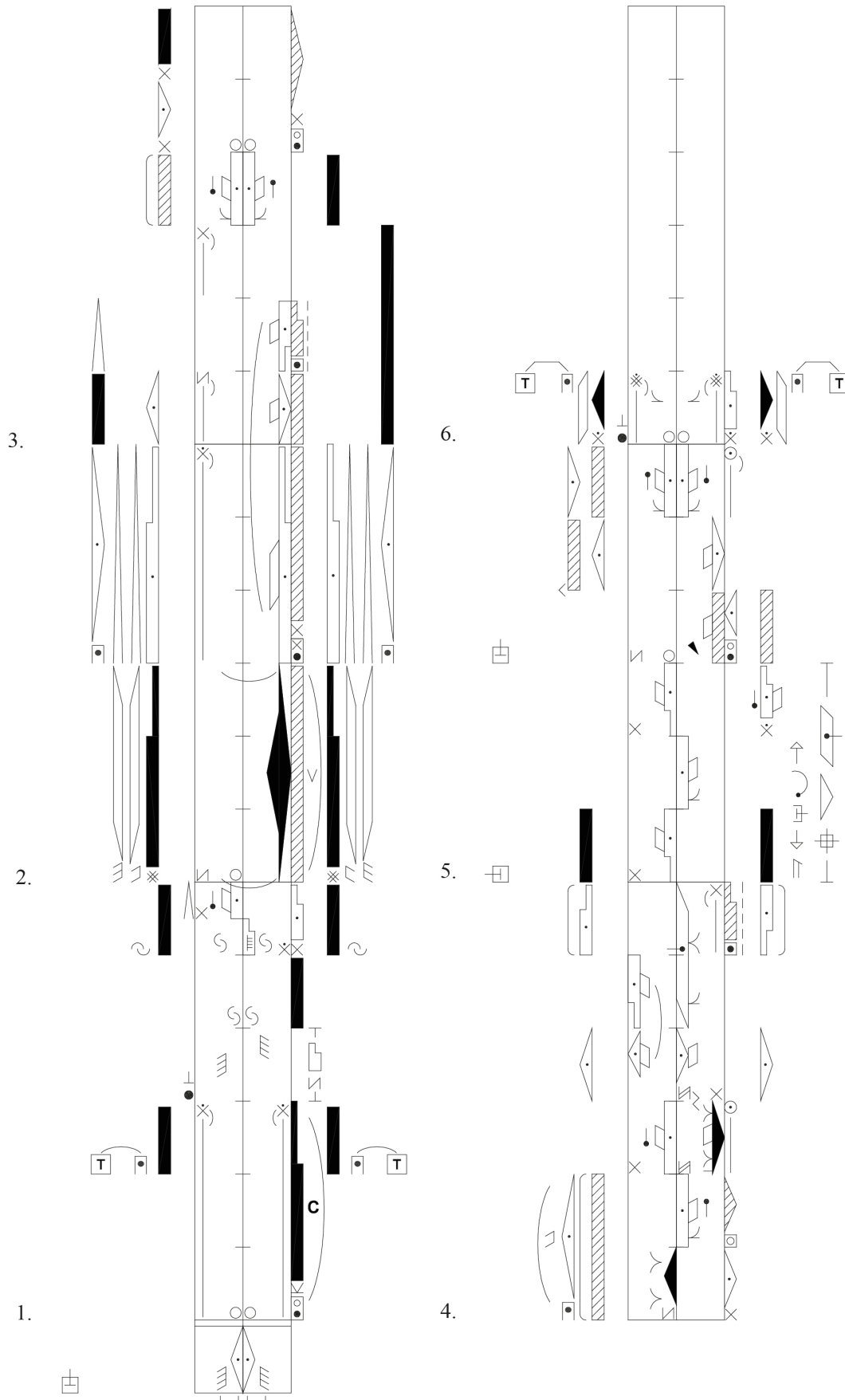
Centrális mozdulatsor oktaéderben



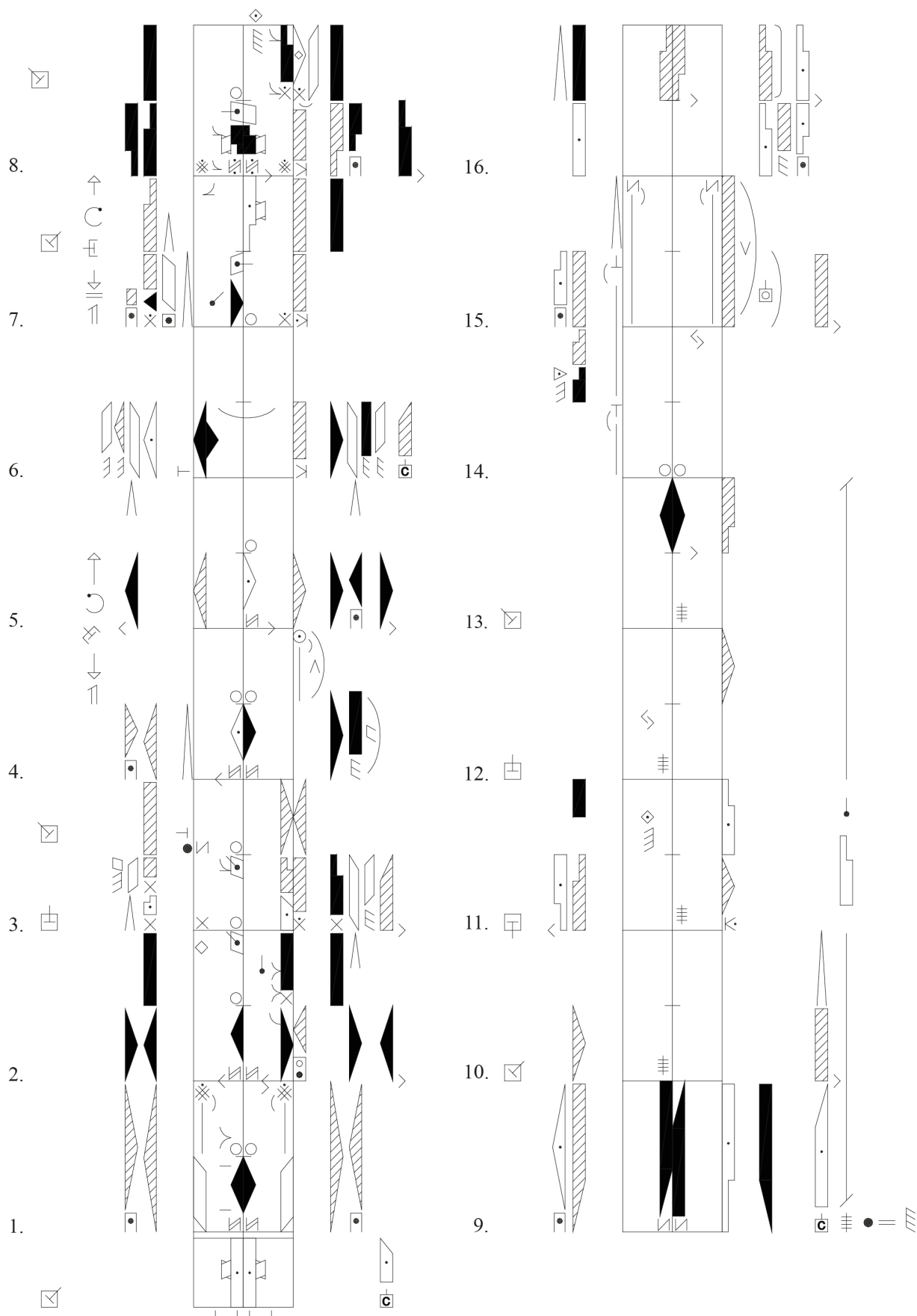
Perifériális mozdulatsor oktaéderben



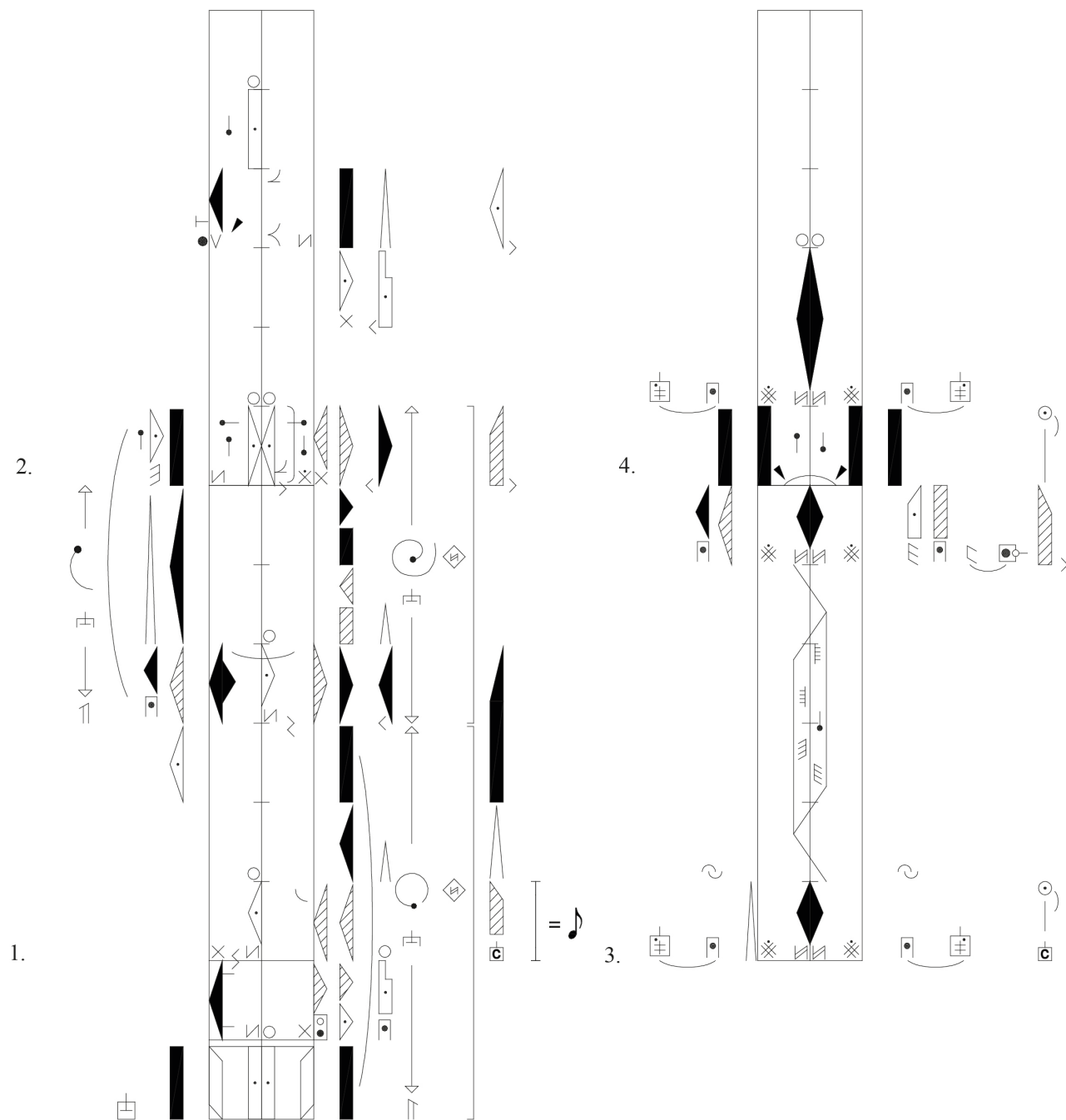
Centrális és perifériális mozdulatsor hexaéderben



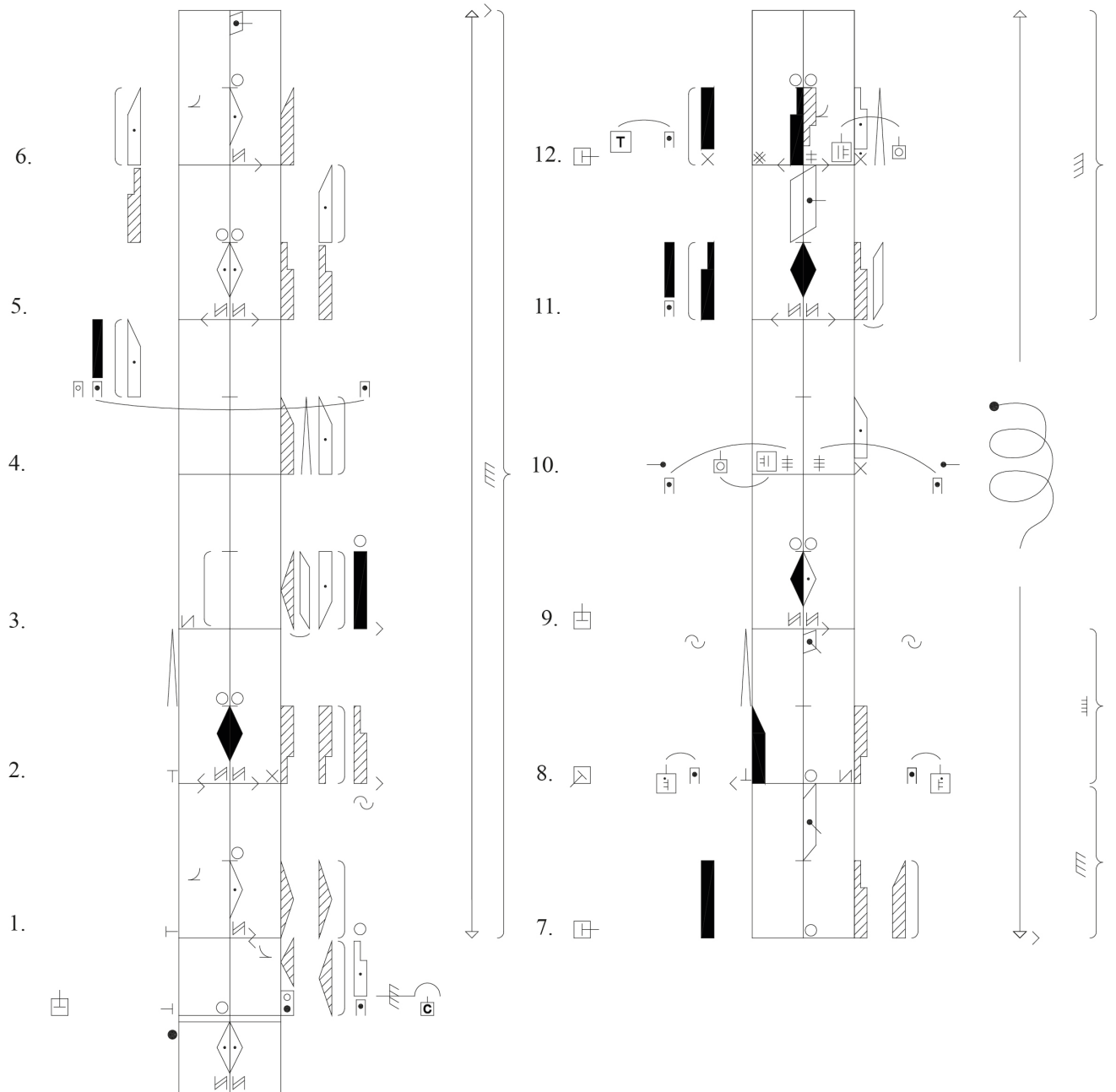
Centrális és perifériális mozgatsor hexaéderben



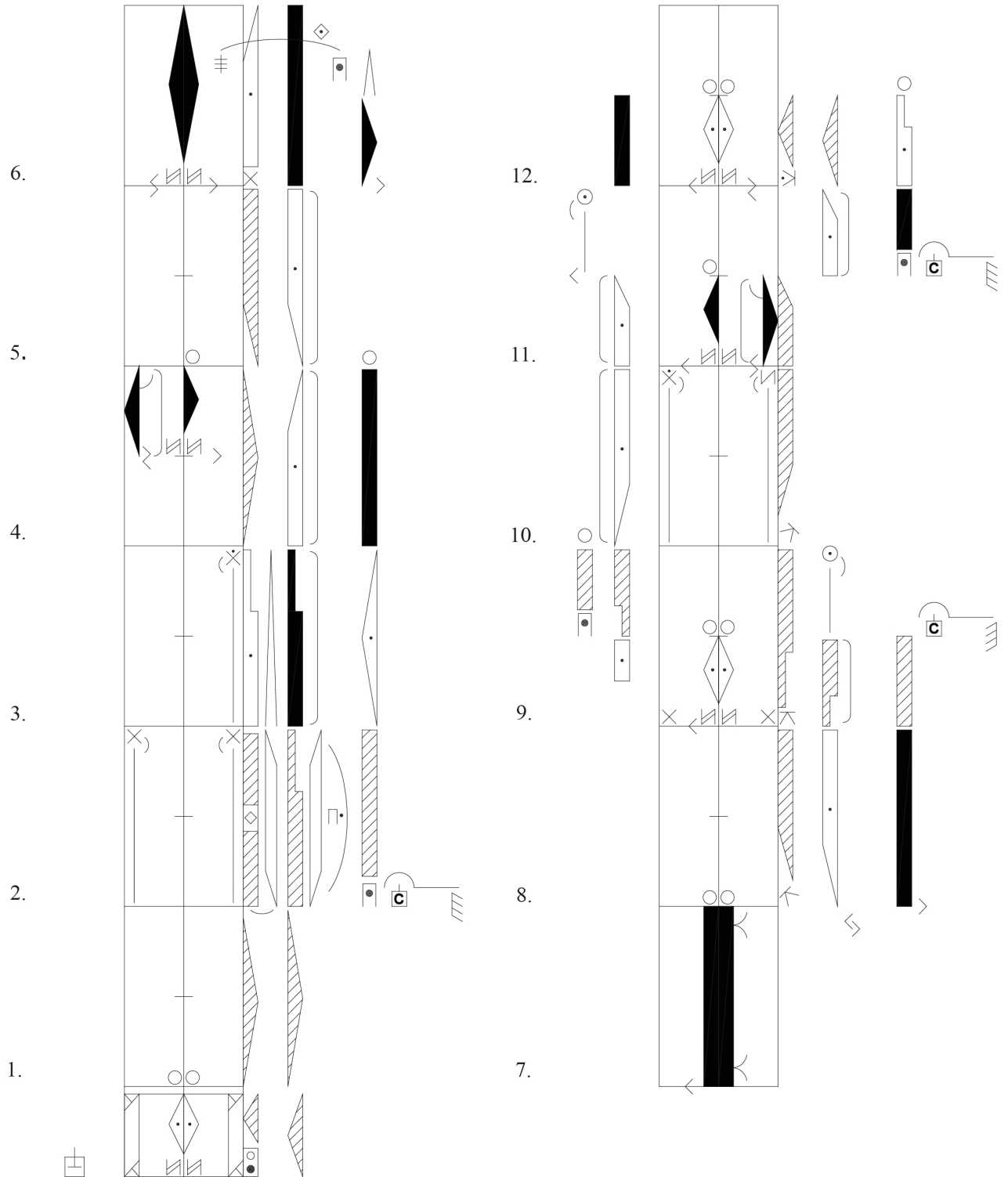
Mozdulatsor az ikozaéder vertikális síkjában



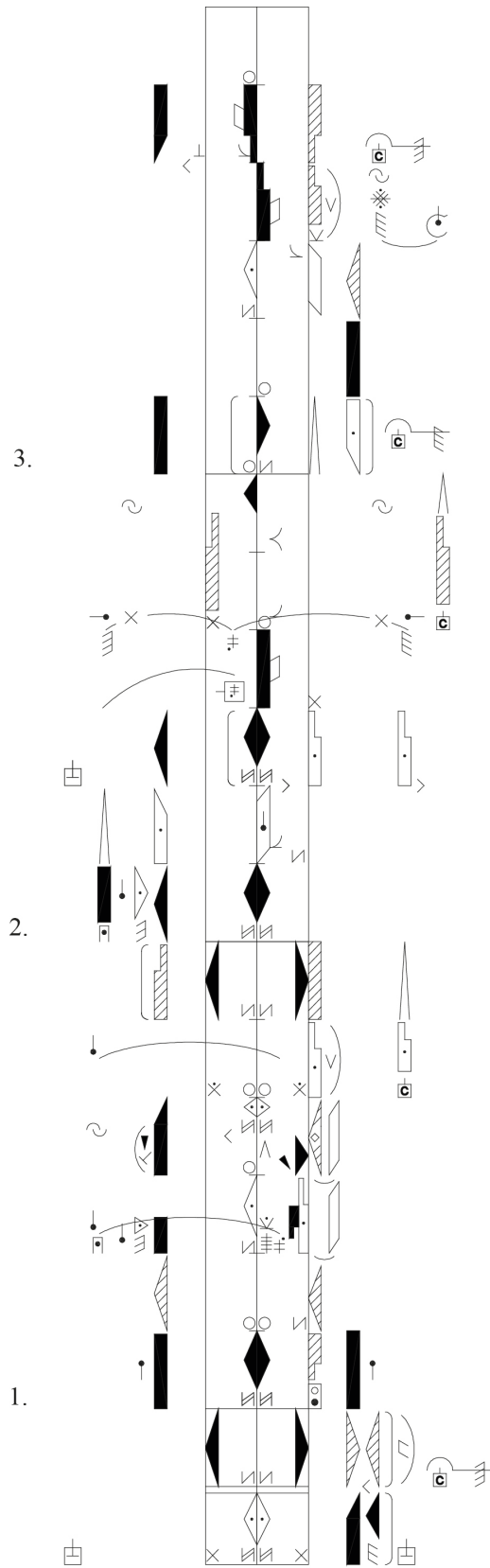
Fentről vezetett spirál mozdulatsor ikozaéderben



Twisted primary mozdulatsor ikozaédeben



„A” skála ikozaéderben



„B” skála ikozaéderben

